Č

čabraka – z tur. çabrak; tiež *lambrekýn*; 1. pokrývka na kone s oblúkovitým zakončením a strapcami; pôvodne lambrekýn - pokrývka nebo záves na prsiach koňa, s oblúkovým zakončením a strapcami. ozdobná pokrývka na uši koňa (náušník), ktorá zároveň chráni pred dotieravým hmyzom a malými muškami
2. v *architektúre* pôvodne *ornamentálny* motív v podobe *drapérie* používaný od renesancie po klasicizmus na *konzolách*, hlaviciach *pilastrov;* aj v *rezbárstve*
3.pokrývka hlavy; pozri *móda*

Autor neznámy: Godefroi z Bouillonu vedie svoju krížovú výpravu (stredoveký rukopis, 13.st.)

Šachová figúrka rytiera (slonovina, 1350-1375, západná Európa, možno Británia)

Autor neznámy: Turnaj. Február (detail augsburgského mesačného obrazu, 1531)

čačianska kultúra - ***čakanská kultúra***
Čáčov/Senica-Čáčov - pozri *Slovensko*

J. Alexy: Čáčov (1934-1954)

J. Alexy: Čáčov (1944)

čadič - ***bazalt***

čadó - jap. – *„cesta čaju";* jeden z pilierov japonskej kultúry; história čadó začína v 17.storočí, keď Japonci doviezli z Číny prvý čaj; pôvodne bol používaný ako liek a ideovo spájaný s propagáciou *zen-budhizmu* v Japonsku; do stredoveku mal čaj svoj vlastný rituál, ktorý položil základy celkom samostatného osobitého spôsobu myslenia a umeleckých foriem, ktoré mali pre kultúrny vývoj v Japonsku zásadný význam; napriek zdanlivej jednoduchosti stolovania čaju a zákuskov, ide o striktne predpísaný rituál a formálnu procedúru; Sen Rikjú, veľký majster čajového obradu v 16.st., charakterizoval čajový obrad ako prostriedok, ktorým hostiteľ prejavuje starostlivosť o maximálnu spokojnosť a pohodlie svojho hosťa v uvoľnenej, relaxačnej atmosfére; jednoduchosť *čanóju* (čajová ceremónia) je v priamom rozpore s komplexom techník, filozofie a umenia, ktorých zvládnutie je podstatou čajového obradu, ktorý začína už samotným rozposielaním pozvánok, pokračuje servírovaním a pitím čaju a končí zdvorilostnými poklonami; ak je čajová ceremónia správne praktikovaná, má na hosťa aj hostiteľa blahodarný vplyv; delikátne tepané nádoby aj šálky, prirodzený servis, jednoduchá elegancia dekorácií a jemné, predpísané pohyby odvádzajú oboch aktérov obradu od okolitého sveta napätia a tlakov a uvádzajú ho do sveta, v ktorom vládne pokoj a mier s vlastnou dušou aj dušami iných; v súčasnosti Najvyšším majstrom čadó sa stal Sekisó Sóšicu, budhistický mních, držiteľ titulu bakalára ekonomiky na univerzite Došiša v Kjóto, ktorý si stanovil za ciel zaradiť čadó do výučby na školách a výskum v tejto oblasti; pozri *čanóju*

čaitja - ***čataja***

čaj - pozri *samovar; čajový obrad*

J. J. Horemans I: Čas na pitie čaju (18.st.)

M. Cassattová: Šálka čaju (1879)

I. R. Wiles: Ruský čaj (1896)

B. Kustodiev: Kupcova žena pijúca čaj (1918)

čajka - český výraz racek; symbolika nezistená; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania; vták*

J. Duncan: Sv. Brigita Írska

M. Primačenko: Čajky na lodi (1965)

Čajka (fotomozaika, 2006)

čajová ceremónia - ***čanóju***

tzv. **čajová záhrada** - jeden z typov *japonskej záhrady*; vyznačuje cestou, ktorá smeruje k čajovému domčeku (symbol cesty vedúcej k *osvieteniu*); pozri tzv. *čajový obrad*

https://en.wikipedia.org/wiki/Tea_garden

čajový obrad - obradné pitie *čaju* ako súčasť meditácie, duchovného a estetického zjemnenia; obrad vychádzal z predstáv *zen-budhizmu;* prebiehal v priestore, v ktorom boli zosúladené závesné zvitky (*makimono, kakemono*) alebo písmo (pozri *kaligrafia, bokuseki*); čajový riad zminiaturizovaný na krajnú použiteľnú medzu; používanie prírodného materiálu (*drevo, hlina, porcelán)*; čajová miska prekonala v priebehu vývoja výrazný posun od tenkostennej porcelánovej techniky po hrubostennú formu založenú na jedinečnej, neopakovateľnej kresbe čiernych *glazúr*; čajové pavilóny veľmi malé (pre dve osoby), so sivým výklenkom *tokonoma*, v ktorom je umiestené jediné dielo vyžarujúce prostotu (*makimono, kakemono, ikebana, bokuseki*); čajový obrad častým motívom v *tušovej maľbe*, ktorá rovnako ako obrad samotný bola súčasťou meditatívneho procesu; prepracovanie obradu v období *Muromači*; pozri *čchan-budhistické maliarstvo, zen-budhistické maliarstvo*; porovnaj *humidor*

100+1: v starej Číne hral čaj významnú úlohu v spoločenskom živote; čajové umenie bolo nerozlučne späté s vyššími vrstvami, umelcami, básnikmi a prísne zvládnutie čajového obradu patrilo k dobrému vzdelaniu; rovnako ako za *dynastie Ming* (14.-17.st.) kvitlo umenie, rozkvital a získaval dokonalosť aj čajový obrad; o čaji písali veľkí básnici a celé armády remeselníkov sa venovali výrobe čajového náčinia - kanvíc z hliny a priesvitného *porcelánu*, čajových šálok, dóz na uchovávanie čajových lístkov; čajom sa inšpirovali čínski maliari; z Číny sa čajový obrad rozšíril do Japonska, kde bol dovedený do dokonalosti (*čadó* – „cesta čaju“); k rôznym druhom čaju patria rôzne kanvice aj rôzne šálky; čaj Kung Fu je napr. taký silný, že sa podáva v tenkých porcelánových šáločkách vo veľkosti náprstku; pevné pravidlá má aj spôsob, akým sa na tácni aranžujú šálky a kanvičky; iným spôsobom pre dvoch, iným pre troch alebo štyroch ľudí; dnes,

keď opäť stúpa obľuba čaju, stáva sa čaj aj námetom konverzácie; patrí k dobrému vychovaniu diskutovať zasvätenie o jeho drevitej, jazmínovej alebo ľahko medovej chuti aj o jeho rôznych vôňach; umenie čajového obradu je prirodzene základnom vzdelania profesionálnych spoločníčok, *gejší*; pozri japonský čajový obrad: *čadó*, *čanóju*

http://it.wikipedia.org/wiki/Cha_no_yu
http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_tea_ceremony
http://en.wikipedia.org/wiki/Lu_Yu
http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cajov%C3%BD_ob%C5%99ad

Terakotová soška ženy pripravujúca veci pre čajový obrad (dynastia tchang, 7.-8.st.)

Súčasný interiér určený na obradné pitie čaju podľa predstáv zen-budhizmu

čakanská/čačianska kultúra - kultúra mladšej *doby bronzovej* (1.tis.pr.Kr.) medzi Váhom a Ipľom; najstaršie bronzové panciere; pozri *velatická kultúra*

čakra - sanskrt. kmeň slova; tiež čakram; hind. – „disk, koleso“

1.bodové energetické centrum na tele; v tantrickom *hinduizme* predpokladané body spojenia medzi telom a astrálnym telom
2.*koleso náuky*; koleso s bahrami, ktoré symbolizujú pohyb a os kolesa nehybnosť > roztočené koleso vyjadruje pohyb a nehybnosť súčasne (pohyb symbolizovaný gestom *vitarka-mudra*); čakra v *budhizme* symbol *samsáry* (plynutia, putovania a *prevteľovania* duše) a *karmového* zákona činu a odplaty; symbol *času* a *osudu*; kolo, kruh, slnečný kotúč *symbolizujúci* neúprosný beh času v podobe nekonečne sa opakujúceho cyklu; vládcovia roztočením čakry môžu zjednotiť všetko pod svoju vládu; deje sa tak cestou zmieru; koleso súčasne symbolom *dharmy* (zákona); porovnaj koleso odplaty gréckej bohyne *Nemesis*; pozri *dharmačakra-mudra, vitarka-mudra*; *symboly číselné:8; Vznešený osemdielny chodník*

čakravartin - hindistická predstava svetovládcu, ženúceho sa na voze; jeho víťazný postup sa prirovnáva k ceste po nebeskej klenbe; jeho panstvo je tam, kde sa ho dotnú kolesá jeho vozu; pozri *indickí bohovia*

čalúnnictvo, čalúnnici - pozri *remeslá*

Ch. Weigel st.: Čalúnnik (medirytina, 1698)

čamara - vypasovaný čierny *kabát* so stojačikom a typickým zapínaním z dvoch radov gombíkov olivového tvaru, spájaných ozdobnými šnúrami; spoločenský odev revolučne zmýšľajúcich občanov, vlastenecká rovnošata 1848; pozri *móda*: romantizmus

P. M. Bohúň: Štúdia k podobizni Jána Francisciho ako župana Liptovskej stolice (1864-1865)

Čang Ce-tuan - (✞1145); angl. transliter. Zhang Zeduan; pchin-jin Zhāng Zéduān; zjednoduš. čín. 张择端; tradičná čín. 張擇端; čínsky maliar žijúci v počas *dynastie Sung*; patril k prvým maliarom krajiniek v štýle šan-šuej (dosl. „hory a rieky“)

https://en.wikipedia.org/wiki/Zhang_Zeduan

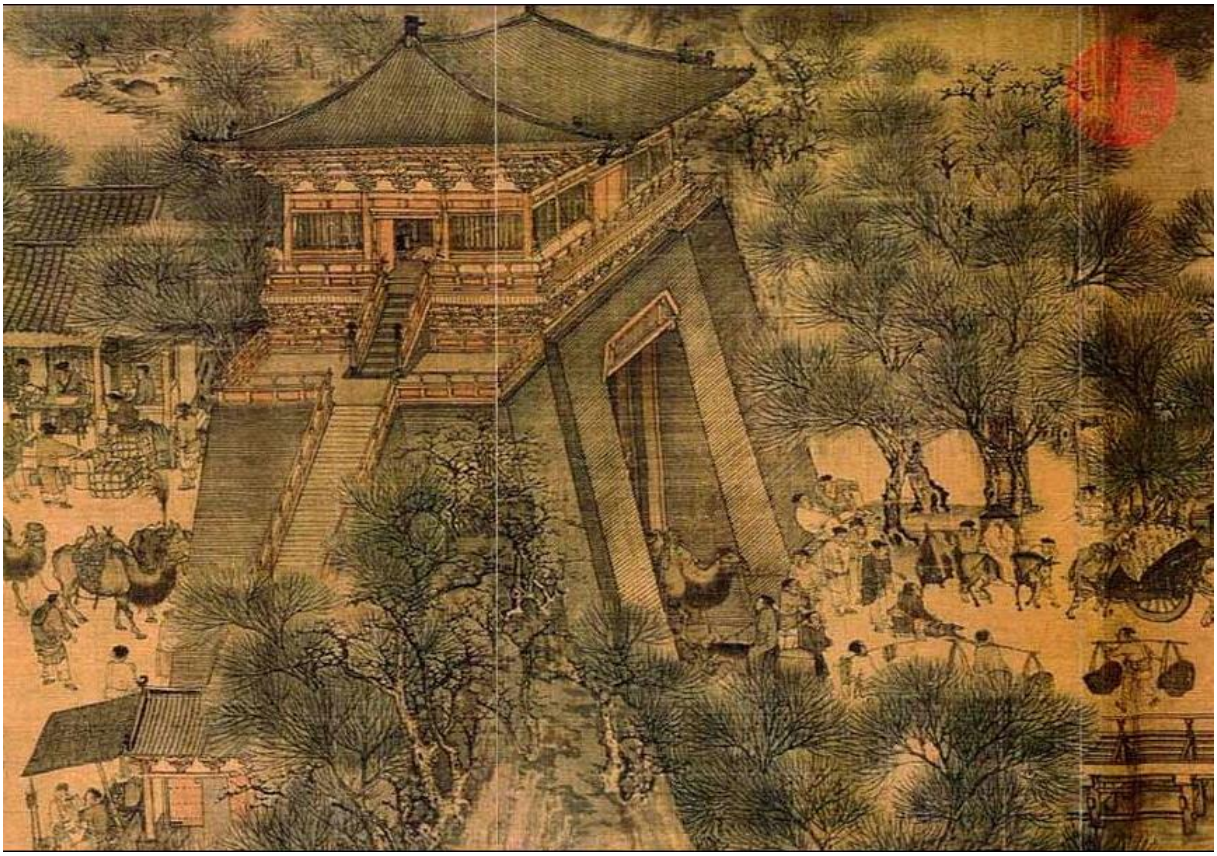

Čang Ce-tuan: Bianjing mestská brána (detail makimona Pozdĺž rieky počas Qingming festivalu, 12.st.)

čanóju - japonská *čajová ceremónia*; na prvý pohľad veľmi formálna a stereotypná; má dlhú históriu a v každodennom živote Japoncov je hlboko zakorenená; v Japonsku sa čaj rozdeľuje do troch základných kategórií: banča (hrubý listový čaj), senča (zelený čaj strednej kvality) a mača (práškový zelený čaj); pri servírovaní zeleného čaju strednej kvality sa nedodržiavajú žiadne formality; ak sa však podáva práškový zelený čaj, riadi sa hosť aj hostiteľ určitými predpismi etikety; keď hosť doje niektoré zákusky, je mu ponúknutá miska s mačou, práškovým čajom, ktorý bol rozšľahaný s horúcou vodou; hosť reaguje tak, že priateľsky ohodnotí chuť aj vzhľad zákuskov, krásu servírovacej súpravy a potom až čaj a čajovú misku; kedy, kde a kým bola miska zhotovená sa radí medzi najdôležitejšie témy konverzácie hostiteľa s hosťom; ak je hosť obslúžený v miestnosti japonského štýlu, príde reč aj na zavesené papyrusové zvitky (*kakemono, makimono*) a kvetiny v tokonome (?); pôvod a zmysel kresby na zvitku sú rozoberané do detailu; takáto etiketa sa môže niekomu vidieť trocha prehnaná, ale veď aj v západnom svete ocení hosť naservírovanú šálku čaju a prejaví svoju vďaku; naproti tomu v Japonsku sa nepovažuje iba zmienka o vďačnosti a poďakovanie za primerané, ak je servírovaná miska so zeleným práškovým čajom; všeobecne sa vie, že hostiteľ musel vynaložiť veľké úsilie na prípravu čaju a výber najlepších a najvhodnejších zákuskov; preto sa od hosťa očakáva, že na túto skutočnosť správne a primerane zareaguje; to všetko, koncept etikety založený na vzájomnom prispení hostiteľa a jeho hosťa k dobrému duchu ich spoločnej schôdzky, je neoddeliteľnou súčasťou každodenného života v Japonsku; rozhodne však nie je ničím, čo by sa dalo pokladať iba za formálne stretnutie u čaju
http://www.japonsko-v-cechach.cz/jqc18-1-cajove-konvice

Čao-Tao Li - ***Li Čao-Tao***
čáp - česky *bocian*
čapica - pozri *čiapka šiltová, tvídová šiltovka, jakobínska čiapka; čepiec, klobúk, odev, módne doplnky, móda; kokarda*

A. Dürer: Head of an Apostle

čaringa/tjuringa - posvätný predmet *Austrálčanov* z dreva alebo kameňa, ktorý v sebe uchováva *dušu* majiteľa; zvyčajne eliptické, ploché, zdobené rytou symbolikou; pozri *umenie austrálske*; *amulet*

čarodej, čarodejnica - tiež *bosorka, striga*; mužskou verziou čarodeja je *černokňažník*; menej pejoratívny výraz je *vedma*; pozri *čarodejníctvo;* podľa ľudových predstáv ženská bytosť s nadprirodzenými schopnosťami, upísaná *diablovi*, pozemské stelesnenie *diabla*; častá postava poverových démonických *rozprávok* (pozri *povera)*; predstavy o bosorkách majú pôvod v kresťanskom a v stredovekom magickom obraze *sveta* plnom čarodejných bytostí a zlých *duchov,* ako aj v kresťanskom, hlboko zakorenenom strachu pred *ženou* ako zvodkyňou (*dedičný hriech*); podľa ľudových predstáv sa ženy bosorky mohli meniť na zvieratá, pričarovať na iných ľudí *nešťastie, choroby* a *smrť*; pripisovali sa im niektoré charakteristické znaky (stará, hrbatá alebo mladá zvodná žena, červené *vlasy*, prenikavý pohľad); boli podozrievané z účasti na *orgiastických* zhromaždeniach, neskôr obviňované z obcovania s diablom; prípadmi žien označených za bosorky sa zaoberala *inkvizícia;* 1224 bol zavedený *trest smrti* upálením (pozri *autodafé*) na hranici, čo malo prispieť k záchrane *duše*; procesy s bosorkami sa vystupňovali v 15.st. po prijatí *buly* pápeža Inocenta VIII. (1484), ktorá vyznávala na tvrdý postup voči bosorkám; ako základná inkvizičná pomôcka začal slúžiť spis nemeckých inkvizítorov *Kladivo na čarodejnice* z roku 1486; za päť storočí bolo z *bosoráctva* obvinených a upálených okolo 1.mil. žien; posledná poprava bosorky sa konala 1782 vo švajčiarskom kantone Clarus (pozri *kalvíni*); pozri *inkvizícia*

-v neskorom *stredoveku* ľudia verili, že bosorky lietajú na chrbte *capov* (pozri *blen*) a počas *sabatu* bozkávajú *zadok* diablovi v podobe *capa*

Wensleydalová v súvislosti s heslom *harpye*: harpya má podľa častých opisov vtáčie telo, ale hruď a hlavu *ženy*; to je však pravdepodobne výsledok zámeny s príbuznými *sirénami*; harpya má v „skutočnosti“ hruď, hlavu a ruky škaredej ženy, podobnej bosorke, krídla, telo a nohy má *supie*

pozri *Abxas, advent, autodafé, baba Jaga, blen, Cailleach, černokňažník, diabol, dudok, havran, Hekaté, Kirké, inkvizícia, jezinka, ježibaba, Kladivo na čarodejnice, Kostej Nesmrteľný, krysa (Becker), kuvik (Biedermann), kúzelník, Labutia princezná, líška, mačka čierna, mágia, povera, Ragana, sabat, sabat čarodejníc, Valpurga, Valpurgina noc, vedma, pes, ropucha, sova, smrek, Thor, Thorovo kladivo, Volva, vŕba*

http://en.wikipedia.org/wiki/Th%C3%A9odore_Chass%C3%A9riau
http://readingmedievalbooks.wordpress.com/
http://www.kathpedia.com/index.php?title=Hexenverfolgung
http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/8494143011/in/photostream/
http://conservationwithella.wordpress.com/2013/10/30/halloween/
https://en.wikipedia.org/wiki/Witchcraft

P. Bruegel St.: Čarodejnice (16.st.)

J. de Gheyn I.: Kuchyňa čarodejnice (rytina, 1532-1582)

Valdénski ako čarodejnice (ilustrácia v „Le champion des dames“ od Martina Le France, 1451)

Upaľovanie čarodejnice (stredoveký drevoryt)

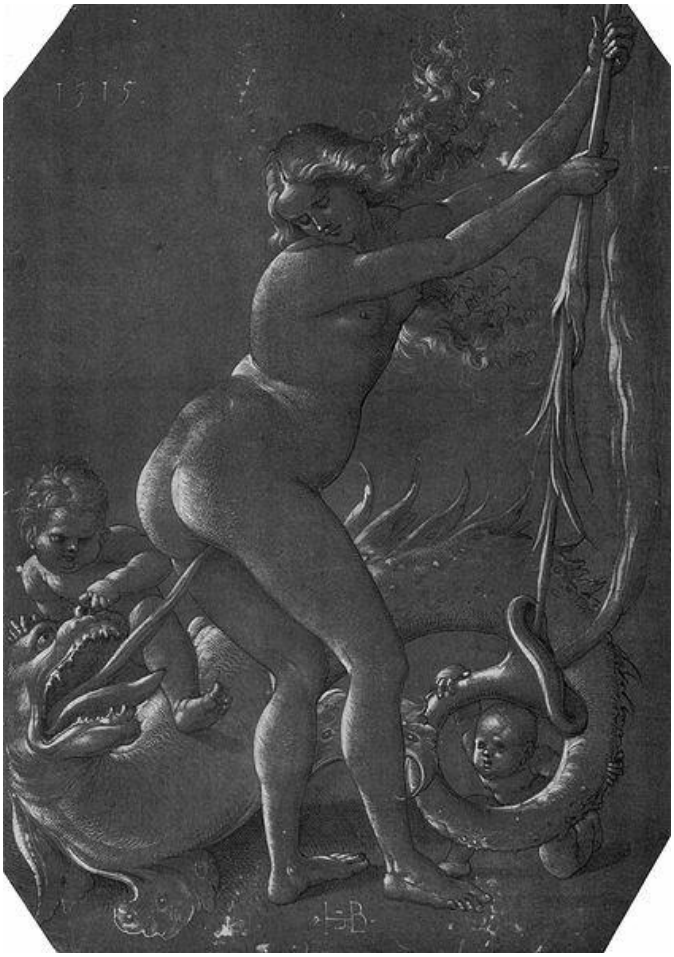

H. Baldung: Čarodejnica (šerosvitový drevoryt, 1515)

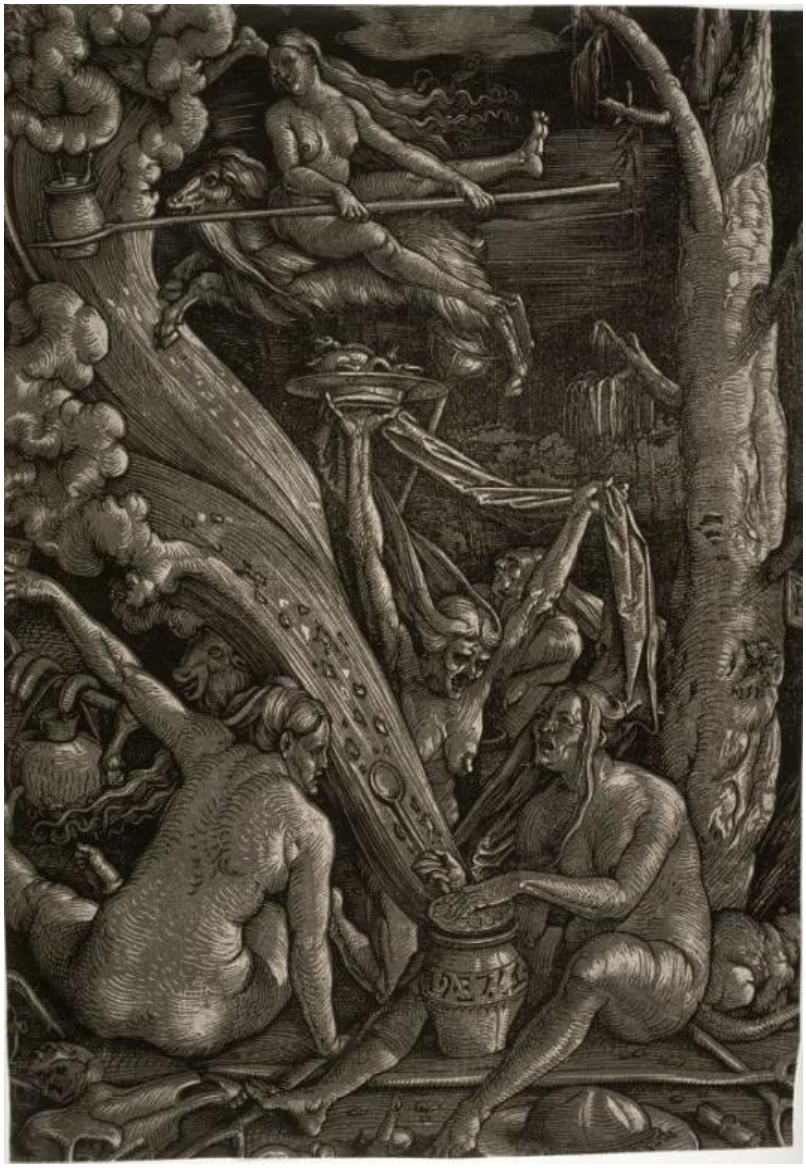

H. Baldung: Sabat čarodejníc (šerosvitový drevoryt, 1510)

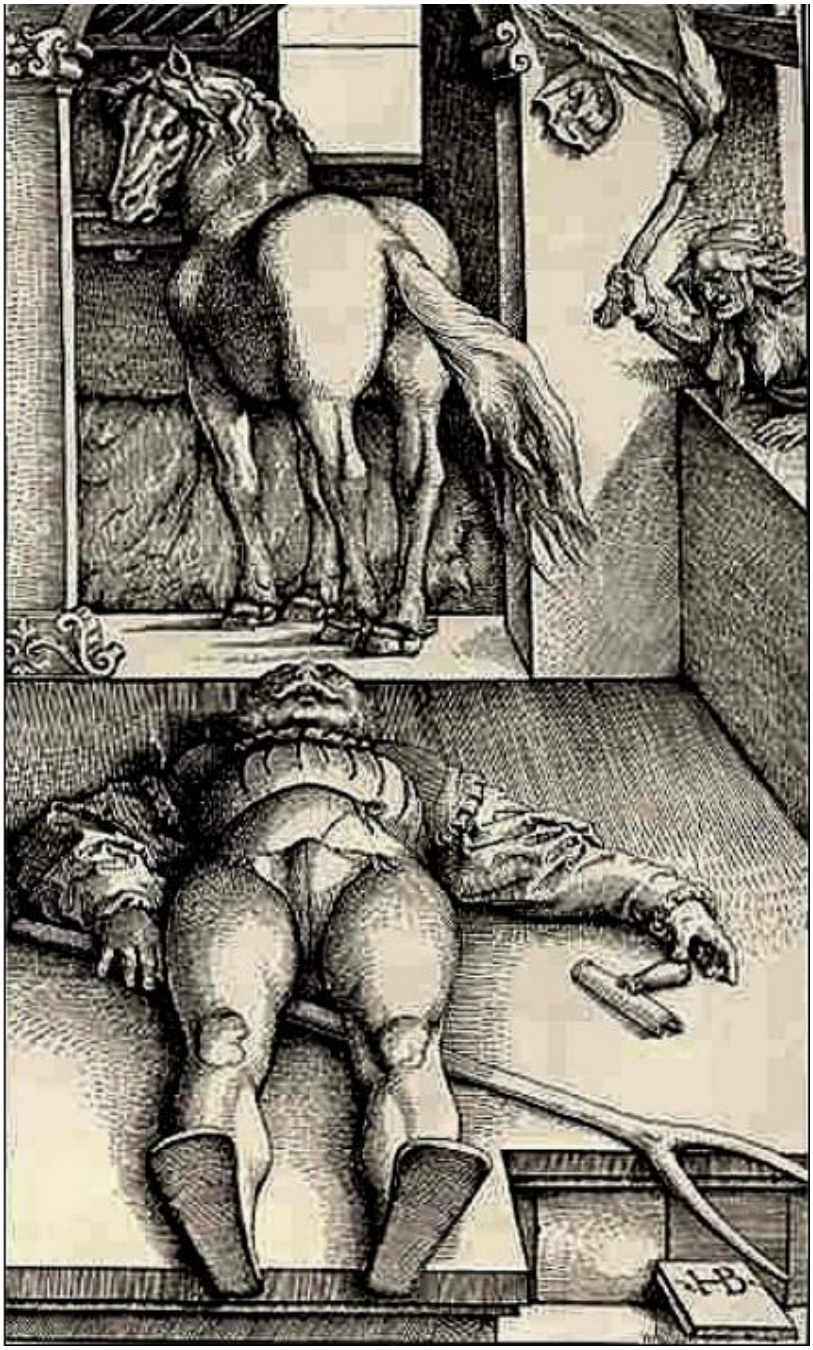

H. Baldung: Čarodejnica, kôň a farmár (drevoryt, 16.st.)

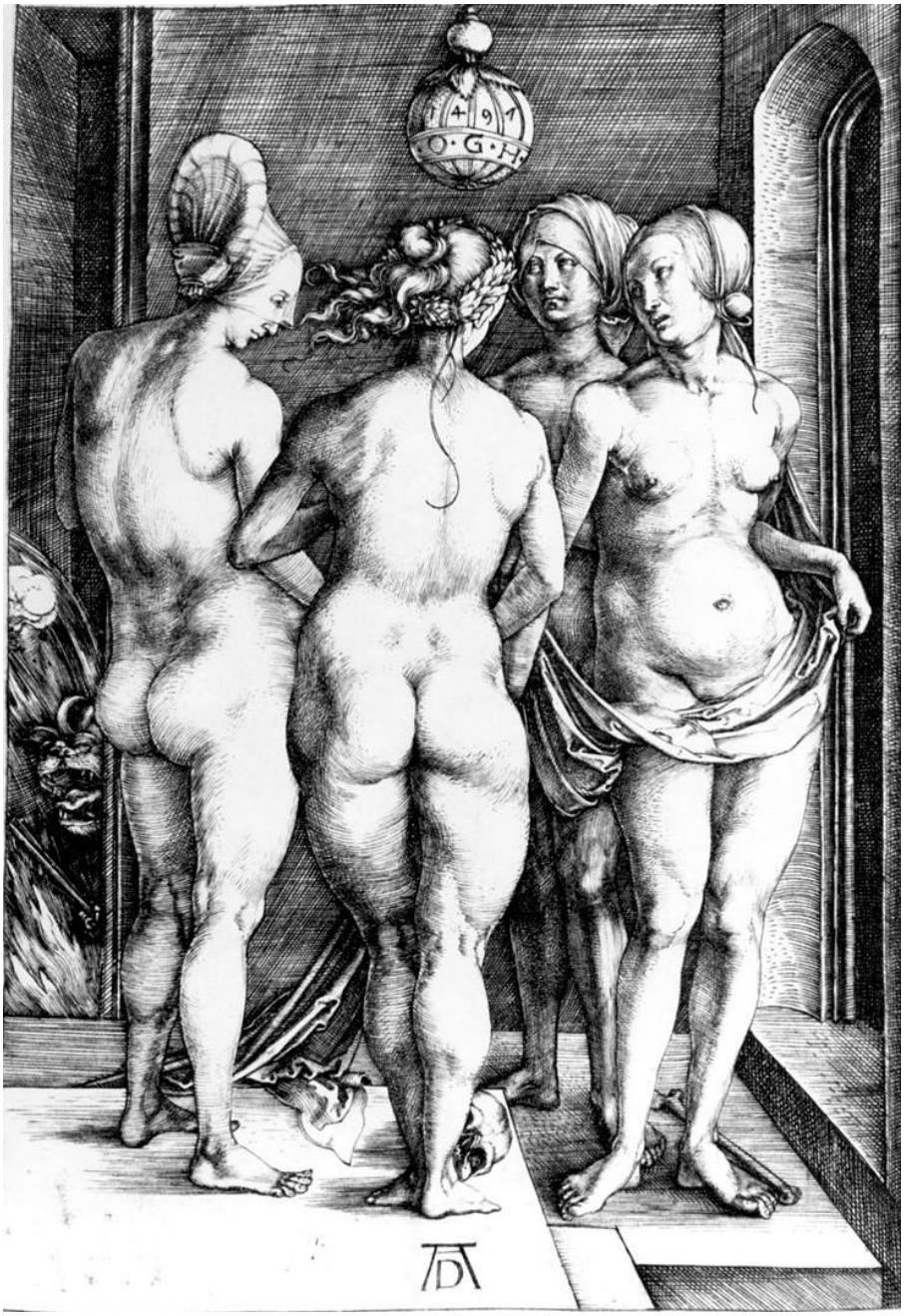

A. Dürer: Štyri nahé ženy alebo Štyri čarodejnice (medirytina, 1497)

A. Dürer: Čarodejnica Rout (medirytina, 1582-1502)

H. Weiditz II.: Čarodejnice varia magický nápoj (drevorez, 16.st.)

H. Weiditz II: Čarodejnice hľadá čarovné byliny (drevoryt, 1537)

J. Cornelisz van Oostsanen: Saul a čarodejnice z Endoru (1529)

J. Heintz II : Hon na čarodejnice na Campo San Polo v Benátkach (1646)

D. Teniers ml.: Čarodejnice a démoni (17.st.)

D. Teniers ml.: Čarodejnice (17.st.)

J. van de Velde: Čarodejnica (rytina, 1626)

C. Saftleven: Čarodejnice v taverne (1650)

J. H. Füssli: Nočná návšteva laponskej čarodejnice

F. Goya: Čarodejnica vo vzduchu (1798)

F. Goya:

F. Goya:

Gustav Adolph Spangenberg: Pálenie čarodejníc (1862)

D. Ryckaert: Čarodejnica vyháňa démonov (17.st.)

D. Ryckaert: Sabbat čarodejníc (17.st.)

S. Rosa: Čary čarodejníc (17.st.)

J. Lada: Čarodej Dobrodej (zinkografia, ilustrácia z knihy Mahena: Dvanásť pohádek)

J. W. Waterhouse: Čarodejka Kirké (1886)

F. Sandys: Čarodejka Medea (19.st.)

Zlo čarodejníckych praktík a ľudovej mágie (kláštor Rila v Bulharsku, 1.pol. 19.st.)

J. Rombauer: Čarodejnica (1830-1840)

čarodejnica hmly - známa vo waleštine ako *Gwrach-y- Rhibyn* alebo *Cyoeraeth*; čarodejnica, duch vo *waleskom folklóru*, porovnateľná s írskou *Banshee*; rovnako ako Banshee je čarodejnica hmly zobrazená ako škaredá žena, ktorej krik alebo plač varuje pred nešťastím alebo smrťou; je často neviditeľná alebo ju vidieť na križovatke alebo pri potoku, keď sa zdvihne hmla; ak ide o smrť, ktorá sa blíži, meno odsúdeného na smrť bude počuť v jej „prenikavom tenore"; nešťastie sa možno blíži k osobe, ktorá počula jej hlas, alebo k niekomu z jeho rodiny; pozri *waleský folklór, víly ženské legendárne bytosti, keltská mytológia*

https://en.wikipedia.org/wiki/Hag_of_the_mist

Čarodejnica malleghemská - www: grafický list *P. Brueghela*; čarodejnica a jej asistenti sa pripravujú odstrániť kamene hlúposti z hláv troch obetí v popredí; okolo nich zhromažďuje dav svedkom operáciu; (rytina, 1559)

P. Bruegel St.: Čarodejnica malleghemská

Čarodejnica Rout -

M. Raimondi a A. Veneziano: Čarodejnica Rout. Ústup čarodejnice z bojiska (15.st.)

Čarodejnica z Endoru - *(1Samuelova 28,3-25)*; v hebrejskej biblii אֵשֶׁת בַּעֲלַת-אֹוב בְּעֵין דֹּור /eset Ba'al-'ōḇ bə-'Êndōr" – „žena, ktorá má ducha, v Endore"; čarodejnica z Endoru je biblická postava objavujúca sa v 1Knihe Samuelovej; na žiadosť prvého izraelského kráľa Saula oživí ducha zosnulého proroka Samuela; Saul tak koná preto, že sa bojí nastávajúce bitky s Filištínmi, avšak nahnevaný Samuel nepovie kráľovi nič o bitke samotnej, iba mu oznámi, že spolu so svojimi synmi zomrie; tak sa skutočne stane a Saul zomrie bez Božej priazne; o tú prišiel svojím konaním; Božie zákony porušil

tiež tým, že endorskú čarodejnicu vyhľadal a požiadal ju o „vyvolanie“ Samuela; *veštenie* bolo totiž bezbožným konaním a Biblia ho na rade miest zakazuje; nie však prorokovanie, kedy prorok pozri *Saul*

https://www.google.sk/search?q=Saul+and+the+Witch+of+Endor&espv=2&biw=1843&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwi77IPayLDLAhVCG5oKHdv0BKoQsAQIIg

J. C. van Oostsanen: Saul a čarodejnica z Endoru (1529)

G. Ehinger: Saul hovorí so Samuelovým duchom a čarodejnica z Endoru (medirytina, lept, 1675)

B. West: Saul a čarodejnica z Endoru (1777)

E. H. Corbould: Saul a čarodejnica z Endoru (1860)

N. N. Ge: Saul a čarodejnica z Endoru (1857)

D. N. Martynov: Čarodejnica z Endoru vyvoláva tieň Samuela (1857)

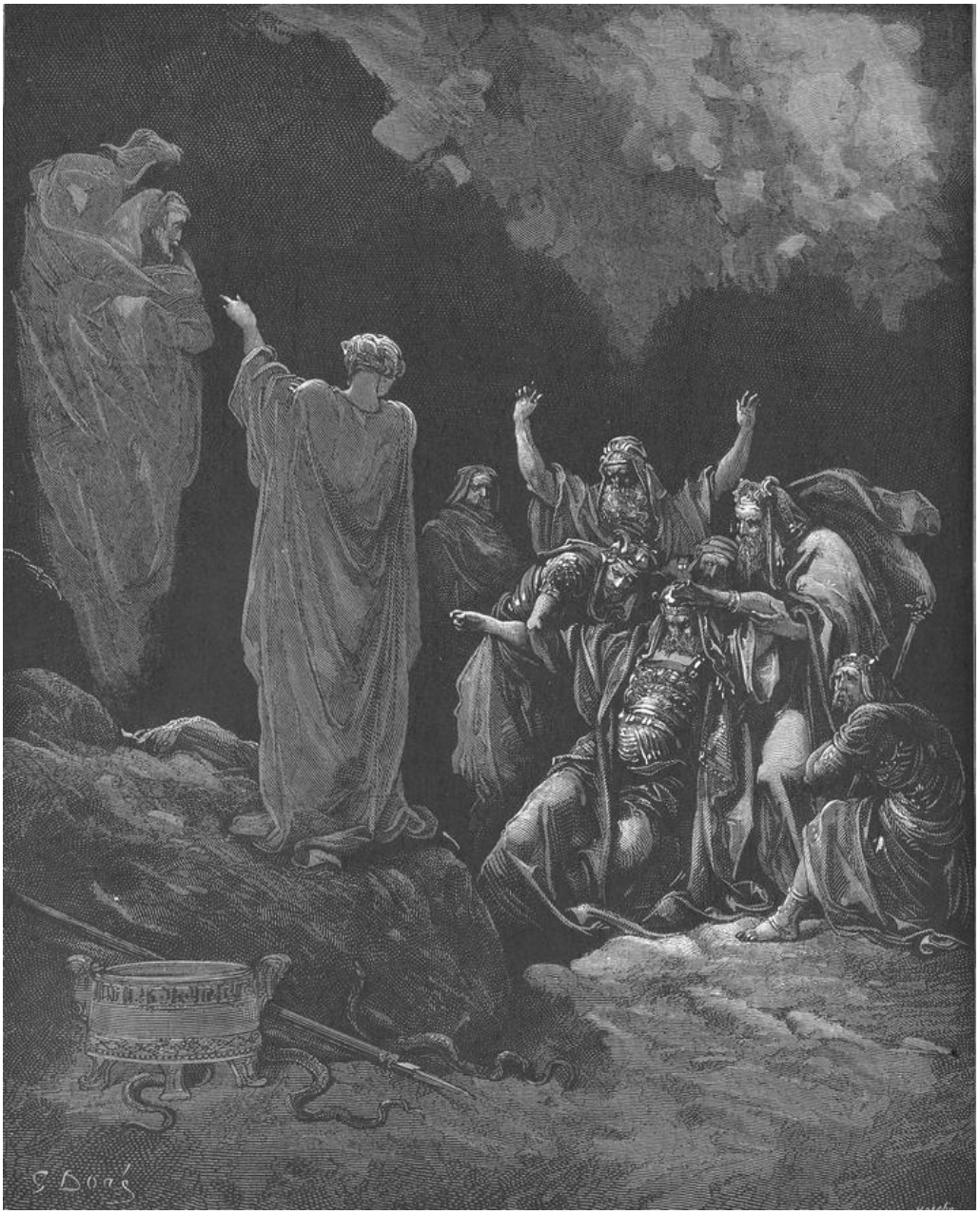

G. Doré: Saul a čarodejnica z Endoru (drevoryt, 1866)

čarodejníctvo - čarodejníctvo podstate znamená v praxi presvedčenie o magických zručnostiach a schopnostiach, ktoré sú schopné vykonávať individuálne určité sociálne skupiny alebo osoby s potrebnou znalosťou ezoteriky; čarodejníctvo je zložitý pojem, ktorý sa líši kultúrne a spoločensky, a preto je ťažké definovať presne s ohľadom na jeho medzi kultúrne predpoklady význam tohto pojmu; čarodejníctvo často zaberá náboženské aktivity alebo liečivú úlohu; je často prítomné v rámci spoločností a skupín, ktorých kultúrny rámec obsahuje čarovný pohľad na svet; aj keď čarodejníctvo často má spoločnú reč s príbuznými pojmami ako mágia, povery, nekromancia, šamanizmus, liečenie, spiritualizmus, uctievanie prírody a okultné vedy, sociológovia a antropológovia ho zvyčajne vidia ako odlišné od nich; pozri *čarodej, mágia*

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:%C4%8Carod%C4%9Bjnictv%C3%AD
https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Witchcraft

čarodejníctvo európske - ***európske čarodejníctvo***
čary - pozri *čarodejník*